

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 24, брой 6
Юни

Борис Попиванов

Предсрочните избори произведоха фрагментиран парламент, който не е в състояние да преодолее политическата криза.

Вътрешнопартийният конфликт в ДПС става основен фактор на напрежение в българската политика.

Нараства рискът спиралата от предсрочни избори да продължи.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 24, брой 6
Юни

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	3
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	5
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	9

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

На прага на срещата на върха на НАТО. Срещата на Алианса във Вашингтон е главното външнополитическо събитие, което се очаква във връзка с развитието на войната в Украйна. Смята се, че то ще даде тласък на нова, по-твърда политика към Русия. В дневния ред на българската политика форумът присъства с две теми, които се отнасят до ръководството на българската делегация и до официалната позиция на страната. Първата тема провокира спор между президентската институция и служебното правителство. По традиция държавният глава, в качеството си на главнокомандващ, представя България на тези срещи. В случая министър-председателят заяви желание да заеме това място. Без да е публично декларирано, бе внушено, че това се дължи на притеснения от пропуските нагласи на президента Румен Радев. Същевременно премиерът Димитър Главчев не пожела еднолично да се наложи и се обърна към новоизбраното 50-о Народно събрание да определи ръководителя на българската делегация. Парламентът обаче отказа да се включи като арбитър в спора. Ето защо Министерският съвет прибегна до „соломоново решение“ – да заминат и Радев, и Главчев. Със свое изявление Радев отхвърли този вариант, цитирайки разминаване с правителството по политиката на военна помощ към Украйна. Втората тема, засягаща българската позиция, остана забулена в неизвестност. Правителството така и не огласи какви тези смята да защитава във Вашингтон и се оправда със съображения за сигурност. Прозвуча успокоителното обяснение, че всичко ще бъде подчинено на досегашните решения на парламента. Под натиска на част от партиите, обаче, Главчев бе принуден да внесе за информация въпросната българска позиция, макар и като „секретна“. Тези сложни ходове по-скоро имат негативен ефект върху имиджа на България като пълноправен член на НАТО. От една страна те не показват сериозно отношение към участие в колективната система за сигурност, а от друга, създават убеждението, че страната няма позиция и ще я изработи на място в съответствие с вижданията на водещите фактори в Алианса.

Срещата в Рига. Нюансирана българска гледна точка бе представена и на срещата в Рига на президентите от Б-9 (държавните ръководители на страните от Източния фланг на НАТО). По предложение на българския президент Радев от заключителната декларация на форума отпадна тезата, че участващите държави се задължават да оказват военна помощ на Украйна. Вместо това бе записано, че всяка държава ще оказва такава помощ, каквато прецени. Интересното в случая е, че промяната бе възприета без публични възражения от партньорите на Радев, но също и че тя не предизвика официално несъгласие от българския Министерски съвет. Спорно е доколко става дума за предпазливост в новия етап от войната в Украйна, или за изчакване преди общата позиция на НАТО. При всяко положение обаче разминаването не доведе до сблъсък.

Напрежението със Северна Македония. Изборите в Северна Македония очаквано повишиха градус на напрежението между Скопие, от една страна, и София и Атина, от друга. Очевидно е, че новото правителство с доминиращата роля на ВМРО-ДПМНЕ легитимира победата си с ревизия на проевропейския курс на доскоро управлявалите социалдемократи и започва на нова сметка да апелира към националното достойнство и интересите на страната. Премиерът Християн Мицкоски не само изключи от дневния ред дълго обсъжданите промени в Конституцията, които трябваше да запишат българите като народ в нея и да отключат процеса по европейска интеграция. Но в свое изявление той окачестви българската политика като „средновековна“ и напоси за старата претенция, че в България съществува потиснато македонско малцинство. Като цяло, този подход на втвърдяване обслужва външнополитическите позиции на българския президент Радев и демонстрира неефективността на толерантния курс на кабинета „Кирил Петков“ преди две години. Успоредно с това, обаче, налице е риск взаимните обвинения между България и Северна Македония да върнат проблема в сферата на двустранните отношения, където за него явно няма решение, вместо да го поддържат като европейски проблем, отнасящ се до условията за преговори за членство.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Изборите за 50-о Народно събрание и за български представители в Европейския парламент. Проведените на 9 юни избори „2 в 1“, за национален и европейски парламент, бяха общо взето предвидени като резултати в изследванията на социологическите агенции, но дават основания да се коментират някои тенденции. Първата от тях се отнася до забележително ниската избирателна активност. Възможни са спорове относно реалните стойности на избирателния корпус в България, но е факт, че за Народно събрание гласуваха едва 2,268 милиона избиратели, а за Европейски парламент (ЕП) – около двеста хиляди по-малко. Това е драстичен срив спрямо предходния „антирекорд“ от април 2023 г. Българската демократична игра трайно обхваща под половината граждани с право на глас. Оттук следва, че относително малък брой гласове може да доведе до високи проценти и до нелошо парламентарно представителство.

Втората тенденция е на ерозия в електоралната подкрепа за повечето по-големи партии. За първи път победител в избори (ГЕРБ-СДС) получава едва 530 хиляди гласа. Това е твърде тясна база за всякакви претенции за политическа хегемония. Спад има и при някогашния основен конкурент на ГЕРБ, Българската социалистическа партия (БСП), но също и при партията, която най-яростно в последните години представяше себе си за алтернатива на целия политически модел – „Възраждане“. Коалицията с амбиции да възплъзва надеждите за промяна в България, „Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ), претърпя истински срив и загуби над половината си избиратели само за една година. Електоралният ръст при две партии, Движението за права и свободи (ДПС) и „Има такъв народ“ (ИТН), беше шумно рекламиран, но и се свежда до привличане само на по двайсетина хиляди избиратели. Категорично не може да се говори за някаква радикална промяна на нагласите в една или друга посока. Българските граждани очевидно наказват политическите партии за системната им неспособност да предложат дългосрочни варианти за изход от политическата криза.

На трето място, изборите за ЕП останаха в сянка на националните избори. Вероятно това можеше да се очаква. Всъщност нито една от партиите не получава повече гласове за своята европейска листа, отколкото за националните си кандидати. Това важи и за формациите, които в най-голяма степен рекламираха себе си като проевропейски и които настояваха, че силният им резултат на този вот ще легитимира геополитическата им кауза. В сравнение с предходните избори за ЕП през 2019 г., конфигурацията на българското представителство се запазва сходна, като едни националисти заменят други националисти, а традиционната левица губи отчетливо позиции за сметка на традиционната десница.

На четвърто място, гласуването в чужбина практически губи политическото си значение за националната картина. За пореден път е опроверган митът, че българските граждани зад граница са стожерът на проевропейското и демократично развитие на страната със своите електорални предпочитания. На 9 юни вотът за ПП-ДБ в чужбина, възлизащ само на 27 хиляди, чувствително изостава от вот за националистически формации с по-ясна или по-прикритата евроскептична насоченост. Със своите 44 хиляди гласа, получени зад граница, ДПС несъмнено е лидерът в този тип вот, но в положението на „голям сред малките“. Тези гласове не определят електоралната тежест на ДПС, и нещо повече, ако проследим тенденцията, те намаляват от избори на избори.

На пето място, при всички направени съществени уговорки, политическата оценка за преминалите избори се изразява в победа на „статуквото“ над „промяната“. Първите две политически сили са онези, които през последните 4 години предизвикаха протести, недоволство и надежди за промяна. Т.нар. „политически модел“ засега не среща, поне на електоралния терен, ярко предизвикателство. Протестен вот има, само че не такъв, който да е в състояние да ерозира политическите позиции на установените формации. Дори парламентарният дебют на нова партия като „Величие“ не е индикатор за нова ситуация. В идеологически план, парламентарната конфигурация сочи продължаващо от-

стъпление на лявото за сметка на дясна хегемония в три нейни разновидности: дясноконсервативна, дяснолиберална и дяснонационалистическа.

Парламентът. 50-ото Народно събрание заработи в условията на станалия вече традиционен блокаж по избора на председател. В отсъствието на мнозинство, което не включва първата политическа сила, е нормално представител на първата политическа сила да поеме председателския пост. Така и се случи, след като Рая Назарян от ГЕРБ-СДС бе избрана, но не без скандали и обвинения в задкулисни договорки. Съществен проблем на този фрагментиран парламент е, че единствено взаимодействието между ГЕРБ-СДС и ДПС (които заедно нямат мнозинство) се възприема като очаквано и в този смисъл приемливо, макар и критикуемо, докато всяко друго взаимодействие се представя като предателство на интересите на избирателите. Това убеждение, устойчиво налагано и от медиите, и от самите партии, несъмнено ще минара работата на парламента и ще препотвърждава тезите за задкулисие.

Правителството. Служебният кабинет на Димитър Главчев от самото си начало, но и в седмиците

след изборите се разглежда като скрит кабинет на ГЕРБ-СДС и на ДПС. Подобни оценки се тиражират най-вече заради кадровите назначения на правителството, предимно свързани с приближени на ДПС, и заради явната склонност на Главчев към компромиси след всеки коментар на лидерите на ГЕРБ и на ДПС. По такъв начин кабинетът действително заприлича на преходен към управление на тези две партии, или поне като резервен вариант за тяхно управление.

Президентът. Ниската активност на изборите от 9 юни и споровете между партиите за пореден път дадоха шанс на президента Румен Радев да се открои като алтернатива на кризата в партийната система. Радев не коментира по същество политическия процес, но с акцента си върху принципи индиректно атакува предполагаемата безпринципност на партиите. За отбелязване е, че самите партии като цяло избягват непосредствените нападки срещу Радев, каквато практика съществуваше през последните 2 години, и осъзнават ролята му в актуалната политическа ситуация. Това важи с особена сила за традиционен опонент на Радев като партията ГЕРБ.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ-СДС. ГЕРБ е безусловен победител на изборите от 9 юни, но се оказва в странната ситуация на губещ. ГЕРБ свива електоралната си тежест с около 130 хиляди гласа, което маркира доста тревожна тенденция. Симптоми за ерозия в твърдата база се наблюдаваха още на местния вот в София през октомври м.г., когато листата за общински съветници в най-важния за партията град получи катастрофално малко гласове. Може да се предположи, че традиционната бизнес клиентела на ГЕРБ все повече се оттегля, както привлечена от офертите на ДПС, така и отблъсната от неразбираемото за нея поведение на лидера Бойко Борисов. Не само за клиентелата, но и за голяма част от партийния елит на ГЕРБ не е ясно защо Борисов е склонен да отстъпва властови позиции на други и постоянно да провокира предсрочни избори. Известно е, че неспирните предсрочни избори са тежък удар върху плановете на бизнеса.

ГЕРБ не съумя да реализира заявката си за над 80 народни представители. Но дистанцията, която победителят получи пред втория на изборите, ДПС, задължаваше ГЕРБ да поеме инициативата за ново правителство. Още първите стъпки на Борисов не обещаваха положително развитие. Той делегира преговорите с другите партии на своя традиционен екип, който в предходни ситуации не е доказал някаква ефективност. Същевременно Борисов не спря да повтаря, че би направил правителство в партньорство с ПП-ДБ, които еднозначно отказваха подобно партньорство. Двете партии, които откликнаха в преговорите, ДПС и ИТН, бяха подозирани още преди изборите в намерения за правителствена конфигурация с ГЕРБ. Но посланията на лидера на ГЕРБ определено водеха в друга посока. Накрая Борисов предложи кабинет на малцинството начело с бившия председател на парламента Росен Желязков. Формулата и съставът на кабинета сякаш бяха провокация към останалите политически актьори. В седмиците след 9 юни лайтмотивът на политическата дискуссия бе ориентиран към „правителство на споделената отговорност“, което по-скоро има експертен характер и изключва ярки политически лица. Вместо това ГЕРБ, без да се консултира с нико-

го, лансира еднопартиен кабинет с най-влиятелните партийни фигури, част от които (като Делян Добрев, например) възприемани крайно противоречиво в политическото пространство. Въпреки всичко ДПС декларира подкрепа за този кабинет. Възникнаха слухове за подкрепа и от други политически сили. Тогава Борисов обяви, че не вярва правителството да бъде избрано, но също предупреди, че ако все пак такъв избор се случи „с трик“, е готов да оттегли своя кабинет. В крайна сметка Народното събрание гласува против кабинета.

Изводът от всички тези странни ходове е еднозначен: Борисов провали собственото си правителство. Причините са няколко. Неуспешни се оказаха опитите му да привлече ПП-ДБ и да балансира в една управленска конфигурация между тях и ДПС. Останал сам с ДПС, и с ресурса на едва 67 народни представители, Борисов би станал напълно зависим от движението и особено от лидера му Делян Пеевски. За да избегне това, лидерът на ГЕРБ явно предпочете да рискува с нови предсрочни избори.

Движение за права и свободи (ДПС). Огромната мобилизация на партията, стимулирана от натиска на съпредседателя й Делян Пеевски, в крайна сметка направи, за първи път в демократичната история на България, ДПС втора политическа сила. Постигнатието е несъмнено и няма гаранции, че би се повторило без ресурсите на изпълнителната власт. Ето защо за Пеевски бе изключително важно да доведе ДПС до пряко участие в правителството. Това впрочем бе и един от мотивите за смяната на бившия председател Мустафа Карадайъ и замяната му с Пеевски – излизане от етнонационалната ниша и от синдрома на малка формация. Натискът на Пеевски в немалка степен кореспондираше и с нагласите на значителен дял на активистите на ДПС, които след правителството на Тройната коалиция през 2009 г. все повече се чувстваха дистанцирани от националната политика и администрация. Опасността от постепенно разпиляване на прословутия кадрови потенциал на ДПС в този смисъл бе явна. А стратегията на самия Пеевски за обръщане на тенденцията предполагаше превръщане на

ГЕРБ в трамплин за овладяване на властта. Има индикации, че от ДПС са положили усилия да осигурят мнозинство за кабинет на ГЕРБ, който по-късно може да бъде употребен за трансформацията му в правителство на ДПС.

По пътя към тези цели Делян Пеевски се зае и с консолидация на своята вътрешнопартийна власт, необходима му, за да действа без съпротива в тази сложна ситуация. В ДПС започна политическа чистка, която засегна множество влиятелни фигури, включително приближените до почетния председател Ахмед Доган Филиз Хюсменова и Рамадан Аталай. На този етап Пеевски влезе в практически открит конфликт със своя политически ментор Доган. Нещо повече, той опита да си обезпечи и външнополитически гръб в този конфликт като организира среща с посланика на Република Турция в България буквално часове преди вота за правителство. Напрежението, по всичко личи, се фокусира върху три направления: чистката в партийното ръководство, подкрепата за точно такъв тип правителство, намесата на Турция. В историята на ДПС конфликтите винаги са завършвали по два начина – недоволните се отцепват в нова партия или напускат тихомълком политическия живот. Сега се получи нещо трето. Изключеният от парламентарната група Рамадан Аталай отказа да напусне парламента, а не двама или трима, а цели 15 депутати открито отхвърлиха решението на Пеевски за подкрепа на кабинета „Желязков“. Сигурно е, че в рамките на този парламент ДПС не е в състояние да си възстанови централната политическа роля, но се превръща в основен фактор на политическата криза.

„Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ). Изборният резултат на коалицията несъмнено е катастрофален. Не просто знакови нейни имена (Ивайло Мирчев и пр.) не успяха да влязат в парламента. В електорално отношение ПП-ДБ се сведе до параметрите на т.нар. „традиционна десница“ от последните 15 години. И Реформаторският блок, и първоначалната Демократична България варираха в границите на около 300 хиляди избиратели, толкова колкото ПП-ДБ има в момента. Загубена е цялата анти-ГЕРБ периферия, която ПП беше успяла да привлече през 2021 г. Въпросът за политическата отговорност на практика не бе поставен. Лидерите на ПП го заобиколиха. Лидерът на „Да, България“ от ДБ, Христо Иванов, единствен подаде оставка и дори напусна парламента. Неговият колега от „Демократи за силна България“, Атанас Атанасов, отказа да последва примера му, поиска вот на доверие от и без това силно редуцираната си и централизирана партия, и отново направи усилия да държи политическата инициатива с различни разкрития за задкулисно поведение на специалните служби.

Решение на кризата ПП-ДБ потърсиха в нов яростен опозиционен курс срещу ГЕРБ и ДПС. Като фактор за изборното поражение бе посочен досегашният съюз с тези две партии. В следизборно изявление бе употребен терминът „реванш“. Почти официално ПП-ДБ декларира намерението си да противостои на „вече създадената коалиция“ между ГЕРБ и ДПС, да насърчава общественото недоволство от нея и да чака време за връщане на сцената. И действително, всички призови на лидера на ГЕРБ Бойко Борисов за партньорство във властта бяха отхвърлени. ПП-ДБ, освен пред опозиционна роля, бе изправена и пред засилващи се атаки срещу своето присъствие в местната власт. В София кметът Васил Терзиев стана обект на мощни критики и протести заради спорни градоустройствени решения, започна и процедура по отстраняване на кмета от ПП-ДБ в столичния район Илинден. Същата практика се пренесе и на национално ниво. Сигнал за несъвместимост поради бизнес интереси доведе до процедура за отстраняване на подуправителя на Българската народна банка Андрей Гюров, който също бе номинация на ПП-ДБ. Въпрос на време е да се види докъде ще стигне тази кампания, която постепенно ограничава властовите позиции на бившите управляващи.

Предимство на ПП-ДБ е, че те по-скоро съумяха да консолидират твърдите си привърженици около версията за „съпротива на статуквото“ срещу предлаганите от тях реформи. Въпреки претенциите на новата дясна коалиция „Синя България“, ПП-ДБ все още остава практически без сериозна конкуренция в своята ниша. Както и преди стабилността на коалицията и отношенията между партньорите трябва да бъдат наблюдавани внимателно. В контекста на евроизборите е важно, че с една и съща листа на ПП-ДБ бяха избрани евродепутати, които се присъединиха към либералното семейство на „Обнови Европа“ и към дясната Европейска народна партия. Шанс за стабилизация на ПП-ДБ в тази ситуация дават не толкова техните стратегии, колкото кризата в лагера на ГЕРБ и ДПС.

„Възраждане“. След всички положени усилия да представи себе си като алтернатива на целия политически модел, „Възраждане“ пожъна неуспех на изборите. Това е първият парламентарен вот през последните 3 години, в който партията не само не увеличава, но намалява резултата си. Вътрешните сътресения в началото на годината вероятно имат някакво значение, но не по-малко важно е създаденото усещане за политическа изолация. Динамичният български политически процес, представляващ по същество верига от предсрочни избори, непрекъснато актуализира въпроса за властта и управлението. Неизменната позиция на „Възраждане“, че искат да управляват самостоятелно, ако получат абсолютно мнозинство, или в краен слу-

чай при цялостно съблюдаване на тяхната програма, се сблъсква с реалностите, които не приближават тази перспектива. Идва момент, в който избирателите, дори и да симпатизират на посланията на партията, започват да се оглеждат за други свои представители, които имат по-голяма вероятност да наложат на практика своите решения. С това може да се обясни новият неочаквано кооперативен курс на лидера Костадин Костадинов, който предложи коалиция на всички парламентарни партии срещу ГЕРБ и ДПС и дори съобщи за водени разговори с ПП-ДБ. Разбира се, това не доведе до нищо, но загатва за определена промяна в поведението на „Възраждане“.

В случая с „Възраждане“ е интересно и представянето на изборите за Европейски парламент. „Пробивът“ на партията, която си осигури три места и възпроизведе най-силния резултат в националистическия лагер, този на „Атака“ от 2007 г., в немалка степен се дължи на харизмата и популярността на бившия радиоводещ Петър Волгин. Важно за европейската перспектива на „Възраждане“ е, че те решително се ориентират към изключената от националистическото европейско семейство партия „Алтернатива за Германия“ с намерението да бъдат водещи участници в една нова групировка, която е по-радикална от онези с лидерски позиции на Марин льо Пен и Джорджа Мелони.

Българска социалистическа партия (БСП). Социалистите преживяха пореден изборен разгром, който намали с още една трета електората им и ги превърна в малка партия на ръба на участието в парламента. Политически анализ на причините не беше направен. Вместо това председателката на партията Корнелия Нинова изненадващо подаде оставка.

Цялото поведение на Нинова не подсказваше, че оставката предполага искрено намерение да поеме отговорност и да се оттегли от ръководството. Ходовете на Нинова по-скоро сочеха, че тя планира да изпревари своите критици и да подготви почвата за връщане в партийната власт след кратък период на безвремие и хаос. Вероятно Нинова разчиташе, че ще контролира процесите в БСП чрез свои верни сътрудници като Георги Свиленски, Христо Проданов и Иван Ченчев начело на партията и парламентарната група, а междувремево кандидатите за нейния пост ще враждуват помежду си и ще отблъснат червените симпатизанти. Нинова обаче беше опровергана от бързите действия на свои приближени, които организираха пленум на Националния съвет и избраха временно партийно ръководство в нейно отсъствие. Начело на партията застана Атанас Зафиров, а начело на парламентарната група – Борислав Гуцанов. Макар преди изборите да се числяха към най-лоялните към Нинова, те изведнъж излязоха срещу нея и се

обявиха за коренна промяна в БСП. Новото ръководство предприе символен жест на скъсване с миналото, като изключи от парламентарната група Ниновото протеже Калоян Методиев. Анонсирани бяха стремежи за сътрудничество с другите леви партии и за сближаване с президента Радев. Неясна обаче остана позицията за евентуално участие в правителствено мнозинство с ГЕРБ и ДПС, маскирана с отказа от чисто партийна коалиция.

Новото ръководство засега не разкрива потенциал да обърне негативните тенденции в БСП. Всички представители на това ръководство са известни от години като безкомпромисни изпълнители на волята на Нинова. Легитимността им като нейни критици е силно оспорима. Дебатът за промяна в партията се води предимно като дебат за ревизия на решенията на Нинова. Това би могло да насърчи някои вътрешнопартийни фракции, но едва ли ще вдъхнови разочаровани избиратели. БСП е изправена пред евентуален пряк избор на председател през есента. Двете влиятелни фигури в партията, Зафиров и Гуцанов, намекнаха, че е възможно да се кандидатира. Дали това ще стане, или не, не знаем, но оставя впечатление за вътрешен разбой. Публичните изяви на бившия председател на БСП-София Иван Таков, незабавно възстановен на поста, и на бившия президент на Партията на европейските социалисти Сергей Станишев също говорят за властови амбиции. За сметка на това потенциални носители на ново необременено начало като представителите на Младешкото обединение в партията изглеждат по-скоро оставени на заден план. Има опасност БСП да продължи по линията на вътрешни конфликти и напрежения.

Макар и в оставка Нинова не е загубила възможността да влияе върху процесите. Тя успя да наложи в медиите версията за „преврат“, т.е. за нещо противозаконно, въпреки че нейната оставка бе доброволна, а изборът на ново ръководство – проведен по устав. Също така тя очевидно има контрол върху почти половината парламентарна група. Решението на партийната контролна комисия да не допусне Нинова до кандидатура за нов мандат председател бе представено като страх от нейна победа. Отношенията с Нинова ще бъдат изпитание за единството на цялата партия. В отсъствие на идеологически разговор персоналните въпроси винаги стоят на преден план, а новото ръководство не е показало никакви различия с предишното по основните въпроси на идеологията и политиката.

„Има такъв народ“ (ИТН). Изборите бяха голям успех за формацията на шоумена Слави Трифонов. Тя повиши резултата си както в абсолютни числа, така и като брой депутати, а също и спечели място в Европейския парламент. Очевидно тактиката на ИТН да се представя като конструктивна сила,

чужда на негативите на големите партии, сработи. Нещо повече, тази тактика продължава да се използва и в новото Народно събрание. ИТН фактически отключи първоначалния парламентарен блокаж, като подкрепи кандидатурата на ГЕРБ за председател. Последвалите обвинения, че Трифонов и обкръжението му обслужват ГЕРБ и ДПС, не получиха голяма тежест. Напротив, ИТН доказа, че може да бъде фактор, от когото зависи нещо в българската политика. Другата важна проява на партията бе предложението към президента да ѝ бъде даден трети мандат за съставяне на правителство, с който те ще предложат експертен кабинет. Вероятността подобна инициатива да успее е минимална, а освен това тя опитва да заобиколи действителната интрига с първия мандат, но отново дава пример как се формира дневен ред. В първия случай – в полза на онези, които искат парламентът да заработи; във втория случай – в полза на онези, които не искат да има правителство в него.

„Величие“. Това е изненадата на изборите и първата нова партия в НС след турбулентната 2021 година. „Величие“ така и не влязоха във вниманието на социологическите агенции, но също и почти не присъстваха в официалното медийно пространство. Създаде се впечатлението, че наблюдаваме партия от нов тип, създадена и функционираща през социалните мрежи, но също и чрез добре организирани многобройни срещи на живо с избиратели. Това безспорно ги откроява на фона на многообразието от националистически и популистки партии със скромна електорална тежест. Може още да се каже, че това е и първата по-сериозна партия в България, която открито приема и разпространява конспиративни теории (секретни планове за страната за следващите 100 години, тесни контакти с ръководствата на чужди държави и разузнавания, тайно знание за случващото се в България, и т.н.). Други партии, прибягвали до конспирации, обикновено са призовавали за проверката им. „Величие“ отива крачка пред тях.

Генезисът на партията не е напълно изяснен. Водещи фигури са бившият служител на Националната служба за охрана Николай Марков, уволнен дисциплинарно заради неспазване на заповеди и разпространяване на слухове, и патриотичният бизнесмен Ивелин Михайлов, изградил като феодално владение т.нар. Исторически парк близо до Варна и обвързан с десетки фирми със съмнително счетоводство. Това е индикатор, че поведението на двамата ще бъде трудно предсказуемо и същевременно има риск да се окаже податливо на разнообразни влияния. „Величие“ не е типична лидерска партия, за разлика от повечето формации в това национално-популистко пространство. Тя не само има две централни лица, но има и формален председател, Албена Пекова, която в това си качество има ключова роля в подписването на документи, разпределението на финанси и регистрацията за всичко. На този етап не могат да се потвърдят упоритите слухове в медиите, че става дума за мрежа, насърчавана от специалните служби, които след всички планове за тоталната им реорганизация искат да си осигурят непосредствен контрол върху политическия процес.

Поведението на „Величие“ в парламента е белязано от всекидневни скандали, които нямат прецедент в политическата история на България. Постоянно звучат открити предупреждения от лидерите, че депутати от партията могат да се отцепят. Самите лидери, Марков и Михайлов, се обвиняват един друг в опити за физическо отстраняване. Ситуацията изглежда напълно абсурдна. Възможно е обяснението, че скандалите имат за цел да отклонят вниманието на публиката от реалните цели и планове на партията. Може да става дума и за случаен феномен, който просто няма общ език с политическата система на страната. При всяко положение появата на „Величие“ е важен симптом за процеси в българското общество, заобикалящи политическия естаблишмънт.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Предстоящата среща на върха на НАТО е натоварена с очаквания за нова политика на Алианса към войната в Украйна. Разделенията в българската политика по тази тема, възплащавани най-ярко от президента Румен Радев и от мнозинството партии в парламента, е вероятно да се задълбочат и да приемат нови форми оттук нататък. В светлината на продължаващата политическа криза не е изключено тези разделения да добият и предизборни измерения.

Изборите за Народно събрание на 9 юни преминаха при катастрофално ниска избирателна активност, което поставя съмнения пред легитимността на представителните институции изобщо. Като че ли голямата част от българското общество не приема да участва в процес, чиито мотиви не разбира и който изглежда отдалечен от реалните проблеми на хората. Съществуваше убеждението, че българските партии ще се постараят да отдалечат максимално евентуални нови предсрочни избори, за да не рискуват допълнителен отлив на избиратели. Поведението на партиите обаче по-скоро сочи в обратната посока.

Независимо от сложните схеми и интереси на водещите сили в българската политика, все по-явен става проблемът с коалиционната култура. В български условия правителствената коалиция се възприема като доминация на една партия с поддържаща роля на много по-малки формации. От няколко години обаче победителите на изборите не успяват да прескочат бариерата от 70 народни представители. В такава ситуация потенциалните им партньори не признават техния авторитет и усложняват изключително намирането на работещи решения. Още по-отчетливо личи това от факта, че в повечето случаи не става дума за драстични различия в политическите платформи. От целия парламентарен дебат по гласуване на кабинета „Желязков“, например, само едно изказване визираше въпроси от дневния ред на българското общество.

Легитимността на политическия естаблишмънт е подложена на изпитания не само социологически и

политически, но и юридически. Предстои решение на Конституционния съд по жалбите срещу конституционните промени от миналата есен. Ако това решение отмени промените като противоконституционни, което е доста вероятно, кризата на доверието може само да нарасне. Ролята на президента Радев в този контекст ще се окаже съществена.

Нараства значително и вероятността за нови парламентарни избори. Провалът на първия мандат обръща погледите към втория мандат, който практически няма как да доведе до ново правителство. Надеждите са насочени към третия мандат и към евентуална спасителна програмна формула, която би отложила изборите и би дала шанс за по-трезва преценка на политическата перспектива. Ако се съди обаче по видимата страна на нещата, ГЕРБ не искат правителство в този парламент, а вариант без ГЕРБ звучи по-скоро нереалистично.

В общата криза на българските политически партии неочаквано изпъкна кризата в партия, смятана за имунизирана от кризи – ДПС. Предстои да се види дали напрежението между Делян Пеевски и Ахмед Доган ще приеме нови форми и как ще завърши. В съответствие с традициите на тази партия компромис е малко вероятен, далеч по-възможна е нечия еднолична победа. Особеният статут на ДПС като негласен представител на българските турци, обаче, неизбежно поражда опасения от етнизация на вътрешнопартийните противоречия. Това би било много лоша посока на развитие, която може да бъде избегната.

Кризата на Социалистическата партия не води до усиление на нови леви субекти. Проектът „Солидарна България“ на изборите се провали. Но провалът на БСП и оставката на лидера Корнелия Нинова засега не създават условия за възход на лявото. Ниското доверие в елита на партията си казва думата. Българската политика продължава осезаемо да страда от липсата на адекватно ляво представителство.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 24, брой 6
Юни

Предсрочните избори произведоха фрагментиран парламент, който не е в състояние да преодолее политическата криза.

Вътрешнопартийният конфликт в ДПС става основен фактор на напрежение в българската политика.

Нараства рискът спиралата от предсрочни избори да продължи.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de